

7. Kryvolapov M. O. Ukrainske mystetstvo XX stolittia v khudozhnii krytytsi. Teoriia. Istoriia. Praktyka / M. Kryvolapov. – K.: KYT, 2010. – 476 s.
8. Lyst 139 diiachiv nauky, literatury i mystetstva, robitnykiv i studentiv Heneralnomu sekretariu TsK KPRS, holovi Rady Ministriv ta holovi Prezydii Verkhovnoi Rady SRSR z pryvodu masovykh politychnykh represii v Ukraini // Ukraina: antolohiia pamiatok derzhavotvorennia, X-XX st.: u 10 t. / redkol. I. M. Dziuba [ta in.]. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy", 2008. – T. 9. – S. 454-457.
9. Lyst Ivana Dziuby TsK Kompartii Ukrainy ta Radi Ministriv z pryvodu masovykh politychnykh areshtiv // Ukraina: antolohiia pamiatok derzhavotvorennia, X-XX st.: u 10 t. / redkol. I. M. Dziuba [ta in.]. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy", 2008. – T. 9. – S. 426-430.
10. Lysty-protesty ukrainskoi intelihentsii do partiinoho kerivnytstva z pryvodu masovykh politychnykh areshtiv v Ukraini (zhovten 1965 roku) // Ukraina: antolohiia pamiatok derzhavotvorennia, X-XX st.: u 10 t. / redkol. I. M. Dziuba [ta in.]. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy", 2008. – T. 9. – S. 424.
11. Popovich M. V. P. V. Kopnin: chelovek i filosof / M. V. Popovich // Filosofiia ne konchaetsia... Iz istorii otechestvennoi filosoffii. XX vek: V 2-kh kn. / pod red. V. A. Lektorskogo. Kn. II. 60-80-e gg. – M.: ROSSPEN, 1998. – S. 412-425.
12. Sverstiuk Ye. Bludni syny Ukrainy / Ye. Sverstiuk. – K.: Znannia, 1993. – 256 s.
13. Tabachkovskiy V. H. U poshukakh nevtrachenoho chasu: narysy pro tvorchu spadshchynu ukrainskykh filosofiv-shistdesiatnykiv / V. H. Tabachkovskiy; In-t filosoffii im. H. S. Skovorody NAN Ukrainy. –K.: Vydavets PARAPAN, 2002. – 297 s.
14. Ukraina: antolohiia pamiatok derzhavotvorennia, X-XX st.: u 10 t. / redkol. I. M. Dziuba [ta in.]. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy", 2008. – T. 9: Chas vyprobuvan. Konsolidatsiia natsionalno-patriotichnykh syl (1939-pochatok 80-kh rokiv XX st.) / upor. Yu. Slyvka. – 2009. – 734 s.
15. Shinkaruk V. I. "Khrushchevskaia ottepel'". Novye tendentsii v issledovaniakh instituta filosoffii AN Ukrainy v 60-kh godakh" / V. I. Shinkaruk // Filosofiia ne konchaetsia... Iz istorii otechestvennoi filosoffii. XX vek: V 2-kh kn. / pod red. V. A. Lektorskogo. Kn. II. 60-80-e gg. – M.: ROSSPEN, 1998. – S. 425-429.

УДК 791.6(477)+398

Гоцалюк Алла Анатоліївна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри українознавства
Міжрегіональної академії
управління персоналом

КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВЕ СВЯТО ЯК ДУХОВНИЙ ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття розкриває роль календарно-обрядового свята як духовного феномену у контексті трансляції прадавніх обрядових традицій, залучення людини до сімейних цінностей.

Ключові слова: українська культура, свято, обряд, традиція, сімейні цінності, вертеп, щедрівки, колядки.

*Гоцалюк Алла Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства
Міжрегіональної академії управління персоналом*

Календарно-обрядовий празник як духовний феномен української культури

Стаття розкриває роль календарно-обрядового празника як духовного феномена в контексті трансляції древніх обрядових традицій, приобщення человека к семейным ценностям.

Ключевые слова: украинская культура, праздник, обряд, традиция, семейные ценности, вертеп, щедрівки, колядки.

Hotsalyuk Alla, Ph.D., assistant professor of Ukrainian Studies Interregional Academy of Personnel Management

The calendar ritual celebration as a spiritual phenomenon of the Ukrainian culture

The article reveals the role of the calendar ceremonial feast as a spiritual phenomenon in the context of the translation the old ceremonial traditions, the familiarizing person to the family values.

The calendar customs and ceremonies, which revealed the ethnic specificity of the people; the features that certify the genetic commonality and the same or similar patterns of the historical development of the certain ethnic groups and some characteristics of the universal culture are the most persistent traditional elements of the spiritual culture. From this perspective, the study of the calendar customs and traditions plays a special role in the complex of the urgent problems of the modern cultural history and philosophy. In the last quarter of the twentieth century, especially the problem of historical transformation of the of the components of the ritual culture of our people are actualized. The period of the XXth – beginning of the XXI-st century is characterized by the gradual growth of the scientific interest in the origins of the traditional ethnic culture in the regional manifestations, but it slowed down by the economic and political

factors. The genesis of the traditions and customs many scientists explained in the different ways. The scientists of the past centuries have seen the origin of the calendar events from the eastern mythology – the Indian and Iranian, which was typical for the scientific disciplines in the middle of the XXIst century. Others saw the influence of Greek and Roman traditions. The myths, legends, fairy tales, songs, and over time – the annals of ancient Slavs, especially the eastern, kept the history of the ordering of the universe, the history of the cosmos. It is because they learn about the natural and human world, the moral norms of the life, the customs and celebrations of our ancestors. Although the religious and mythological integrity of the paganism, its spiritual element during the Christianization was been affected, our ancestors were able to save more and to adapt to the new religion (holidays and some traditions). The content of the holidays that were traditionally observed in the religious and national life radically changed with the arrival of the Christianity on the territory of the Russia. The calendar rites and the pre-Christian celebration were determined by of the annual cycle and represented a significant part of the traditional household spiritual culture. Accordingly, they determined the entire order of the human life in the course of the year, recorded his natural rhythm in the external signs. Their inner essence was controlled by two factors: natural and recessional processes of the human activity and seasonality of the nature. The beliefs about the unity of the universe, especially the vertical model: otherworldly, earthly and heavenly worlds preserved among the festivals and rituals of the calendar cycle of the Ukrainians. The ideological imagination of our distant ancestors very clearly can be traced in the Ukrainian rites that the arrival of a new season of the year depends on the ancestors of the other world. Therefore, the traditions of the honoring of the dead are so strong developed and preserved in the spring, although the cult of the ancestors is common to all transitional moments in the nature: from spring to summer and then the autumn, winter. A new concept of the spiritual development of the people, combined with the development of the culture and the revival of its rituals, festive culture has been put forward since the gaining sovereignty of the Ukrainian state. The festively-ceremonial culture by the certain degree affected on the formation of the education, ethics of relations within the family. Especially impressively respectful attitude to the family values are shown in the festivals and ceremonies associated with the winter cycle in the Hutsul region. In the other regions of the Ukraine the call for revival of the spiritual culture and history of the nations contributed to the emergence of the new forms of the mass theatrical performances: the holidays Cossack's art, Cossack furs, holidays of the "Singing field" and others. The high level of the improvisation, dynamic, emotional looseness, adequate display of the phenomena of the social reality inherent in the calendar ritual holidays as a spiritual phenomenon of the Ukrainian culture. Again the forgot den is raised; sing the Christmas carols are song; mummers wish happiness, health and well-being of the people. The Christmas carols and New Year songs, turning to the people, give him spiritual power. This folklore is modified by means of the application of different types of plastics, in particular, rooted in the ancient calendar and household rites and festivity. This contributes to the reproduction of the ancient artistic traditions, which is especially important for youth participation in the ceremonial feasts.

Key words: the Ukrainian culture, celebration, ceremony, tradition, family values, nativity scene, New Year songs, carols.

Відродження та становлення національної культури невід'ємне від повернення із забуття старовинних вірувань та народних обрядів. Український народ зміг зберегти обрядові традиції, які йдуть від кореня етнофонду культури, зокрема, функціональне призначення свят, необхідних у життєдіяльності людини.

Календарні свята та обряди етнографічної групи українців увібрали в себе основні риси соціального життя. Позначені впливом основного господарсько-культурного типу, вони розкривають комунікативну, естетичну, морально-етичну функцію звичаїв та обрядів.

Традиційні елементи обряду, побутування яких підтримується нормами суспільної поведінки й психології, утворюють емоційну святкову атмосферу своєю невимушеністю, елементами гротеску й карнавально-святковим світовідчуттям. Але головне – завдяки рисам традиційності обряд набуває неповторного, властивого лише конкретній місцевості колориту. Більш того, в традиційних обрядах люди намагаються в традиційній звичній для них формі задовольнити свої національні почуття.

У дослідницькій літературі зазначений аспект дослідження та супутні йому проблеми так чи інакше пов'язані з тематикою духовного аспекту обрядових традицій, однак ця проблема ще потребує свого розроблення стосовно їхньої ролі в розвитку суспільства, спадкоємності поколінь. Тому у цьому контексті зазначена проблема й стала метою дослідження нашої статті.

Передусім потрібно наголосити, що протягом XIX й XX ст. предметом обговорення вітчизняними науковцями була циклова теорія свята. Репрезентуючи її міфологічний напрямок ("сонячну" концепцію), О. Потєбня вважав походження святкової обрядовості наслідком впливу сонячної міфології давніх слов'ян [6].

Науковці стверджували наявність зв'язку календарних свят з переломними моментами у житті природи, зокрема, зимовим та літнім сонцестоянням. Однак надмірна ідеалізація міфу, розчиненого у природі, не дозволила піднятися до рівня з'ясування залежності духовному феномену свята від соціальної життєдіяльності людини.

В останню чверть XX ст. особливо актуалізувалася проблема історичної трансформації компонентів обрядової культури нашого народу. Період XX – початок XXI ст. характеризується

поступовим зростанням наукових інтересів до витоків традиційної етнокультури в регіональних проявах, однак він уповільнений через економічні і політичні фактори. Так, генезу традицій та звичаїв чимало вчених пояснювали по-різному: вчені минулих сторіч бачили походження календарних свят від східної міфології – індійської і іранської, що було характерно для наукових напрямків середини ХХІ сторіччя, а інші – вбачали впливи греко-римських звичаїв.

Сучасна наука користується порівняльно-типологічним методом дослідження календарного свята, специфіка якого міститься у врахуванні циклічності природних, господарських і соціокультурних процесів. До того ж у святково-обрядовій сфері функціонування традиції відбувається безпосередньо на основі взаємодії з практикою при суворій регламентації поведінки, усної трансляції досвіду через міфологію і фольклор [4].

Помітний внесок у вивчення свят та обрядів, особливо окремих етнографічних реалій зробив етнолог О. Курочкін. Особливо цінними є його міркування з приводу походження звичаїв водіння "Кози" та "Маланки". Так, монографічні дослідження етнографа присвячені перспективам розвитку української духовної святкової традиції в сучасних умовах, діалектиці старого і нового, традиційного й новаторського, національного та інтернаціонального в обрядовій творчості українців [7].

Дослідницею Е. Гаврилюк у своїй дисертації проаналізовано семантику та функції рослинних символів у традиційній календарній обрядовості українців як складової їхнього художнього і духовного світосприйняття. Доведено, що рослинний код української календарної обрядовості (в акціональному, реальному і вербальному вимірах) містить конкретну інформацію міфологічного характеру. У контексті традиційних календарних свят рослинні обрядові символи цілком вірогідно інтерпретувалися людьми з міфопоетичним світосприйняттям як своєрідні "ключі" у потойбічний світ. Ці висновки є цінними для розробки культурологічних моделей реконструкції архаїчної слов'янської обрядовості [3].

І. Пахолок досліджує звичаї та обряди Зелених свят, які є одним з найпопулярніших календарних свят у контексті української обрядової культури українців. Календарно-побутовий обрядовості Зелених свят в Україні випало на долю пройти тривалий та складний шлях свого розвитку. Дослідниця визначає різноманітні за характером чинники формування цього свята. По-перше, разом з прийняттям християнської релігії предки українців отримали новий календар православних церковних свят з новими традиціями. По-друге, це не заважало їм турбуватися про збереження власних. В результаті аналізу троїцько-русальних обрядодій автор приходиться до висновку, що Зелені свята в своїй ідеологічній основі мають прадавні язичницькі традиції з пізнішим включенням елементів традицій християнських [9].

Дисертаційну роботу Л. Узунової присвячено дослідженню проблеми відродження традиційних обрядів у культурному житті сучасного Криму. У контексті налагодження міжконфесійних та міжнаціональних відносин населення цього регіону наголошується на важливості регенерації традиційних для півострова форм святково-обрядової культури з урахуванням ментальнісної специфіки усіх національних меншин та етнічних груп [12].

За допомогою порівняльного аналізу святково-обрядової культури вчені підійшли до осмислення окремих компонентів її структури, виявили причини виникнення деяких реліктових явищ, окреслили в загальноукраїнській основі святкової обрядовості специфічні локальні риси, характерні для українського етносу.

У будь-якій релігії свято є суттєвим елементом культу. Під час свята люди, зібравшись, звичайно, у радісному настрої, ушановують те чи інше природне явище, історичну подію, божество, подію в житті певної людини. Не були винятком і свята народу України.

Українські святкування вражають нас мудрістю, випробуваною віками, прагненням до ідеалу, пізнанням себе та навколишнього світу. Їх роль є особливо важливою нині, у добу глобалізації, що вносить певні негативні зміни в поглядах на сімейні цінності. Легковажне ставлення до шлюбних обов'язків, недотримання морально-етичних приписів у взаємовідносинах між батьками, дітьми і онуками актуалізує механізми етновиховної системи у традиційній культурі.

"Найбільш стійкими традиційними елементами духовної культури, зазначає Ю. Бромлей, є, наприклад, календарні звичаї та обряди, в яких виявляються, по-перше етнічна специфіка того чи іншого народу, по-друге – риси, що засвідчують генетичну спільність та однакові чи подібні закономірності історичного розвитку певних етносів, і по-третє – ознаки, властиві загальнолюдській культурі. З цієї точки зору дослідження календарних звичаїв та обрядів теж відіграє особливу роль у комплексі невідкладних завдань сучасної етнографічної науки" [2, с. 364].

"Святкувати" для наших предків значило "не працювати", нічого не робити. У сучасній українській мові термін "свято" (синоніми: празник (розм.), урочистість) вже не має безпосереднього зв'язку з релігією й частіше визначається як день урочистого відзначення вузлових подій та знаменних дат [11]. Свята

виступають альтернативою будням, "святкове" – "буденному". У сучасній культурологічній літературі "свято" визначається як урочистий день, який встановлюється на честь певної визначної події у житті держави та суспільства й відзначається у відповідності з датами місцевого календаря [5, с. 217].

З кожного історичного шару культура виокремлює дуже різні за зовнішніми характеристиками особистості й події, які здатні сформувати нову аксіологічну систему парадигматичних констант, санкціонуючи їх своїм високим культурним статусом, і репрезентувати складну культурну парадигму у всіх сферах сучасного життя [8].

У цілому в культурі народу колективна індивідуалізація здійснюється на основі саме цих прадавніх національних архетипів. Масова й повсякденна культура матеріалізують духовну складову вектора історизації у формі розрізнених артефактів, які являють собою різні варіанти відтворення (від ідеологічних конструкцій до іронічної гри) таких традицій, як народні свята й народні ремесла, праця на землі, державність, релігійність [8].

У давніх слов'ян, зокрема східних, історію впорядкування всесвіту, історію космосу містили міфи, легенди, казки, пісні, а згодом – літописи. Саме з них дізнаємося про природний і людський світ, про моральні норми життя, про звичаї і свята наших предків. Яку величезну інформацію дають нам щедрівки, колядки, веснянки, пісні весільні й поховальні, численні приказки, примовки, прислів'я і загадки! І хоча релігійно-міфологічну цілісність язичництва, його духовний елемент в період християнізації було порушено, наші пращури зуміли багато зберегти і пристосувати до нової релігії (і свята, і певні традиції).

З приходом на терени Русі християнської релігії докорінно змінився зміст свят, які традиційно відзначалися в релігійному житті та народному побуті.

Календарні обряди та дохристиянські святкування детермінувалися річними циклами й становили значну частину традиційно-побутової духовної культури. Відповідно вони визначали весь розпорядок людського життя упродовж року, фіксували його ритмічність за природними, зовнішніми ознаками. Їх внутрішню суть регулювали два чинники: природність та стадіальність процесів людської життєдіяльності й сезонність природи.

У дохристиянську давнину фундаментальною основою свят та календарних обрядів виступала релігійна складова, яка ґрунтувалася на космогонічних знаннях та віруваннях. Політеїзм прадавніх українців підкріплювався вшануванням відповідних свят. Серед таких свят, що тривали впродовж року й утворювали "Коло Свароже", відзначалися: Свято Різдва-Коляди, Водосвяття, Громниці, Колодія, Новоліття, Вербниці, Великдень, Зелені свята, Купайла, Світовида, Покрови, Долі [1].

Серед свят і обрядів календарного циклу українців збереглися вірування про єдність Всесвіту, особливо його вертикальної моделі: потойбічний світ, земний і небесний. В українській обрядовості дуже чітко простежується світоглядна уява наших далеких пращурів про те, що прихід нової пори року залежить від пращурів потойбіччя – вірію. Власне тому так розвинені й збережені звичаї шанування померлих весною, хоча культ пращурів притаманний усім переходовим моментам у природі: від весни до літа, потім до осені, зими.

Поряд з тим, власне на сільськогосподарській концепції народного календаря трималися різні обрядові дійства та ритуали у релігійному, політичному й громадському житті. Із набуттям суверенності українською державою було висунуто нову концепцію розвитку духовності народу, поєднаного з розвитком культури, відродженням його обрядово-святкової культури. Релігійні свята українців зазнали на собі впливу двовір'я. Як у минулому, так і тепер спостерігається перенесення функцій язичницьких богів на особу Ісуса Христа і святих мучеників, надання побутовим язичницьким звичаям християнської інтерпретації і символіки (зокрема, віра в святенність покуття, прикрашання рушниками ікон тощо), паралельне відправлення язичницьких і християнських обрядодій, поєднання обрядових свят: Різдва Христового і Коляди, Купала і свята Іоанна Хрестителя тощо.

Нині відновлені й широко практикуються театралізовані масові обряди та свята всіх річних циклів – "Різдвяні вертепи", "Новорічні колядування", "Закликання весни", "Великодні дзвони", "Заплітання шуму", старовинне дійство "Вулиця" тощо. В багатьох регіонах України повернені до громадського побуту традиційні народні свята "Зелене поділля", "Купала".

Багато релігійних свят у сучасній незалежній Україні проводяться із застосуванням світських елементів, але із збереженням віками складеного ритуалу. Державними з релігійних свят стали Різдво, Великдень і Трійця. Як вважають українські науковці О. Різник і О. Грищенко, більшість українських громадян святкує їх не з релігійних переконань, а з поваги до культурної традиції, духовності народу.

Водночас політична атмосфера є безпосередньо присутньою у святі. Фальш, протиріччя, розлади у суспільстві в повному обсязі відчутні у святі. Масове свято, ініційоване зверху та не підкріплене життєвою правдою, не відповідає суті масового народного дійства та приречене на

зникнення. Наприклад, коли в Елладі занепали суспільні ідеали і демократія, разом з ними щезли й народні свята. Наявність нетрадиційних релігій і вільне проведення релігійних свят їхніми представниками свідчить про свободу віросповідання в нашій країні та зміцнення демократії.

Святково-обрядова культура певною мірою впливала на формування вихованості, етики стосунків в сім'ї. Особливо виразно шанобливе ставлення до сімейних цінностей виявляється у святах і обрядах, пов'язаних з зимовим циклом на Гуцульщині. В інших регіонах України заклик до відродження духовної культури нації та історії сприяв появі нових форм масових театралізованих дійств: свят кобзарського мистецтва, козацьких забав, свят "співочого поля" та ін.

Доступність і зрозумілість фольклорних фестивалів, ярмарок та народних гулянь робить їх привабливими для різних категорій населення. Плідною святковотворчою діяльністю займаються нині активісти культурно-національних товариств (болгарських, єврейських, угорських, польських та ін.). Національні свята організуються в місцях компактного проживання представників певного етносу.

У кожного регіону в Україні є свої особливості проведення трудових, сімейно-побутових, родинних обрядів і свят. Вони організуються з врахуванням ретельно вивченої символіки та місцевої звичаєвості.

Масові народні свята як явище художньої культури включають у свою структуру яскраві обрядові дії. Наприклад, веснянки в Україні традиційно виконуються з елементами обрядового хороводного танцю, умовною імітацією трудових процесів, мімічними й пантомімічними деталями, які образно підкреслюють піднесений настрій учасників. При цьому симбіоз християнських і язичницьких уявлень найвиразніше простежується в накладанні християнських свят на обрядово-ритуальну структуру дохристиянського народного календаря і створення нових видозмінених язичницько-християнських обрядів [10, с. 18].

Отже, календарно-обрядовим святам як духовному феномену української культури внутрішньо притаманні: високий рівень імпровізаційності, динамізм, емоційна розкутість, адекватне відображення явищ соціальної дійсності. Найбільш яскраво, на наш погляд, проводяться зараз святкування Нового Року, Різдва, Водохреща. Святкують також Калиту, Маланку. Знову відроджений забутий вертеп; співають щедрівки, колядки; ряджені бажать щастя, здоров'я, добробуту людям. Колядки і щедрівки, повертаючись до народу, насажують його духовною силою. При цьому фольклор модифікується засобами застосування різноманітних видів пластики, зокрема, закорінених у стародавню календарно-побутову святковість та обрядовість зимово-весняної Масниці, літнього Купала, осінніх – обжинків, ярмарка й сільського весілля. Це сприяє відтворенню прадавніх мистецьких традицій, особливо важливого за участі молоді у обрядових святах.

Література

1. Бондар С. Філософсько-історичний зміст циклу православних свят у духовній культурі України XI-XIV ст. / С. Бондар // Давньоруське любомудріє. – К., 2006. – С. 34–75.
2. Бромлей Ю. В. Современные проблемы этнографии / Ю. В. Бромлей. – М.: Наука, 1981. – 393 с.
3. Гаврилюк Е. Є. Рослинна символіка в контексті української календарної обрядовості: проблема семантико-функціонального аспекту : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук: спец. 10.01.07 "Фольклористика" / Е. С. Гаврилюк; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1999. – 18 с.
4. Гоцалюк А. А. Українські свята та обрядові дійства весняно-літнього циклу / А. А. Гоцалюк // Українознавство. – № 4. – 2008. – С. 250–252.
5. Закович Н. М. Празднично-обрядовая сфера социальной духовной культуры / Н. М. Закович; отв. ред. В. А. Зоц // Традиции, обряды, современность: сб. ст. – К.: Политиздат Украины, 1983. – 292 с.
6. Зиновьева Т. Синтез культур запада и востока на примере вертепных представлений / Т. Зиновьева // Восток – Запад: культура и цивилизация. – Одесса, 2004. – С. 278–283.
7. Курочкін О. В. Українці в сім'ї європейській. Звичаї, обряди, свята / О. В. Курочкін. – К.: Бібліотека українця, 2004. – 248 с.
8. Николаева Е. В. Исторические символы в российском рекламном дискурсе как конструкты национальной идентичности / Е. В. Николаева; под общ. ред. И. Е. Фадеевой // Семиозис и культура: сб. научн. статей. – Вып. 2. – Изд-во Коми пед. ин-та, 2006. – С. 232–238.
9. Пахолок І. Р. Зелені свята в українців: традиційні звичаї і обряди: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спец.: 07.00.05 – "Етнологія" / І. Р. Пахолок; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2011. – 208 с.
10. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М.: Наука, 1981. – 608 с.
11. Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: В 2-х т. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 1978. – 591 с.
12. Узунова Л. В. Відродження традиційних свят та обрядів в сучасних умовах культурного життя Криму : автореф. на дис. на здоб. наук. ступ. канд. мистецтв: спец. 17.00.01 – "Теорія та історія культури" / Л. В. Узунова. – К.: ДАКККіМ, 2003. – 19 с.

References

1. Bondar S. Filosofsko-istorychnyi zmist tsykladu pravoslavykh sviat u dukhovnii kulturi Ukrainy XI–XIV st. / S. Bondar // Davnoruske liubomudriie. – K., 2006. – S. 34–75.
2. Bromlei Iu. V. Sovremennye problemy etnografii / Iu. V. Bromlei. – M.: Nauka, 1981. – 393 s.
3. Havryliuk E. Ye. Roslynna symbolika v konteksti ukrainskoi kalendarnoi obriadovosti: problema semantyko-funktsionalnogo aspektu: avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. kand. filol. nauk: spets. 10.01.07 "Folklorystyka" / E. S. Havryliuk; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K., 1999. – 18 s.
4. Hotsaliuk A. A. Ukrainski sviata ta obriady diistva vesniano-litnogo tsykladu / A. A. Hotsaliuk // Ukrainoznavstvo. – № 4. – 2008. – S. 250–252.
5. Zakovich N. M. Prazdnichno-obriadovaia sfera sotsial'noi dukhovnoi kul'tury / N. M. Zakovich; otv. red. V. A. Zots // Traditsii, obriady, sovremennost': sb. st. – K.: Politizdat Ukrainy, 1983. – 292 s.
6. Zinov'eva T. Sintez kul'tur zapada i vostoka na primere verstepnykh predstavlenii / T. Zinov'eva // Vostok – Zapad: kul'tura i tsivilizatsiia. – Odessa, 2004. – S. 278–283.
7. Kurochkin O. V. Ukraintsi v simi yevropeiskii. Zvychai, obriady, sviata / O. V. Kurochkin. – K.: Biblioteka ukrainsia, 2004. – 248 s.
8. Nikolaeva E. V. Istoricheskie simvoly v rossiiskom reklamnom diskurse kak konstrukty natsional'noi identichnosti / E. V. Nikolaeva; pod obshch. red. I. E. Fadevoi // Semiozis i kul'tura: sb. nauchn. statei. – Vyp. 2. – Izdvo Komi ped. in-ta, 2006. – S. 232–238.
9. Pakholok I. R. Zeleni sviata v ukrainsiv: tradytsiini zvychai i obriady: dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata istorychnykh nauk: spets.: 07.00.05 – "Etnolohiia" / I. R. Pakholok; Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. – Lviv, 2011. – 208 s.
10. Rybakov B. A. Iazychestvo drevnikh slavian / B. A. Rybakov. – M.: Nauka, 1981. – 608 s.
11. Slovnyk staroukrainskoi movy XIV – XV st.: V 2-kh t. – T. 2. – K.: Naukova dumka, 1978. – 591 s.
12. Uzunova L. V. Vidrozhennia tradytsiinykh sviat ta obriady v suchasnykh umovakh kulturnoho zhyttia Krymu: avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. kand. mystetstv: spets. 17.00.01 – "Teoriia ta istoriia kul'tury" / L. V. Uzunova. – K.: DAKKKiM, 2003. – 19 s.

УДК 008:379.8:316.61

Олійник Оксана Олексіївна
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри культурології Київського національного
університету культури і мистецтв
e-mail: okleons@mail.ru

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В ПРОСТОРІ ДОЗВІЛЛЯ

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми соціалізації підлітків в сфері дозвілля. Увагу акцентовано на ролі дозвілля як сфери соціалізації у формуванні соціально-психологічних характеристик та індивідуальних якостей особистості в підлітковому віці. Означено роль традиційних інститутів соціалізації (сім'ї, системи освіти, громадських і спортивних організацій), наголошено на значущості стихійних умов соціалізації (масової культури: Інтернету, телебачення) в особистісному розвитку підлітків. Розглянуто взаємозв'язок освіти і дозвілля в соціалізації сучасного підлітка.

Ключові слова: інститути і сфери соціалізації, дозвілля, особистість, підліток, освіта, масова культура.

Олійник Оксана Алексеевна, кандидат психологических наук, доцент кафедры культурологии Киевского национального университета культуры и искусств

Психологические аспекты социализации подростков в пространстве досуга

В статье осуществлен теоретический анализ проблемы социализации подростков в сфере досуга. Внимание акцентировано на роли досуга как сферы социализации в формировании социально-психологических характеристик и индивидуальных качеств личности в подростковом возрасте. Определена роль традиционных институтов социализации (семьи, системы образования, общественных и спортивных организаций), подчеркнута значимость стихийных условий социализации (массовой культуры: Интернета, телевидения) в личностном развитии подростков. Рассмотрена взаимосвязь образования и досуга в социализации современного подростка.

Ключевые слова: институты и сферы социализации, досуг, личность, подросток, образование, массовая культура.

Olіinyk Oksana, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of department of Cultural Studies at the Kyiv National University of Culture and Arts

Psychological aspects teenager's socialization in the expanse of leisure

The article provides theoretical analysis of socialization of teenager in the field of leisure. Attention is focused on the role of leisure for formation of social and psychological characteristics and individual personal qualities within